

1862

الذخيرة في بيان كرامات الملائكة والاطراف من كتاب
الحمد لله

والمنتهى رسالة نافذة مفيدة مثل بزرگيب اشال
مائة عال منظم
السنه

تسکین الهمم

مصنفة

جناب الامام الفاضل لاجل قاضي محمد حبي حسنة شهردوى رحمة الله

باہتمام

بندہ محمد ظہور الحق از مکتبہ اشاعت العلوم شائع گردید

مکتبہ اشاعت العلوم

مکتبہ اشاعت العلوم
طبع اول

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى - پنجاب کے استاد کل ایسیبویہ
وقت یعنی مولانا قاضی محمد جمی صاحب رحمۃ اللہ علیہ شہر دی کاتالیف کردہ رسالہ مسنی بہ
ترکیب ماتہ عامل جبکہ سلسلہ تعلیم پنجاب میں شایع ذایح ہے ایک عالم اپنے
کرم فرما کے پاس پہنچنے میں آیا ابتدائی طلباء کے لئے نہایت مفید پایا مگر طبع نہ
ہونے کی وجہ سے اسکا فائدہ عام نہ تھا اس لئے بغرض افادہ عامہ ان کرم
فرما سے نسخہ تسلیمی لیکر بعد لقیح طبع کرایا گیا۔ چونکہ اسکا ضبط ترکیب دانی میں
آسانی و سہولت پیدا کرنے والا ہے اس لئے اس کا نام مشہیل ترکیب
رکھا گیا۔ اس سے مستفید ہونے والے طلباء و اہل علم سے امید ہے کہ موکف و ناشر
کو دعائے خیر سے فراموش نہ فرماویں۔

مفید الطالبین

یہ کتاب ابتدائی طلباء کے لئے ایسی مفید و مقبول عام ہوئی ہے کہ آج
ہندوستان کے بڑے بڑے درسگاہوں میں داخلہ درس سے اس کی اشاعت
مختلف مطابع سے بحالت ترجمہ و اعراب ہوتی رہی لیکن درسی کتب خصوصاً ابتدائی
کتابیں تراجم و اعراب سے شایع کرنا تعلیمی و استفادوی حیثیت سے طلباء کے
لئے چند راجہ مفید و نقصان دہ سے وہ اہل علم سے مخفی نہیں لہذا بعض افادہ علمی
کتاب مذکور معری طبع کرائی گئی۔ کتاب گو معری ہے لیکن حاشیہ میں حل لغات ترکیب
کا خاص اہتمام کیا گیا ہے مستقل شرح کے قائم مقام اور اعراب کی کمی کے لئے پورا
مستقل ہے قیمت ۳
ان کے علاوہ کتب درسی و غیر درسی بکفایت مکتبہ ہذا سے طلب فرماویں۔

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

لغت آل پاک پیغمبر رسول مجتبی
حاشی دین آفتاب عدالت غسل خدا
چون دعائے شام ترا ده سال و صبح و مسا
باد باقی هر دو را تا هست امکان بقا

بعد توحید خداوند و درود مصطفی
بهست مدح شمر و غازی معین این حسین
بر خلائق واجب و بر بنده باشد قرص عین
حضرت فتح و خضر اقبال جاه و سلطنت

بیان عوالم الخجود و انواعها

شیخ عبدالقادر جانی سپید با
باز لفظی شده سماعی و قیاسی ای قتا
آن سماعی سینه نوع است بر روی ریا

عالم اندر خود باشد چنین فرموده اند
مغوی از وی دو باشد جمله در لفظیند
زان بود یکدان سماعی بفرمان دیگر قیاس

النوع الاول

کاندرین یک بیت آمد جمله بے چون و چرا
ذبت حاشائین عدانی عن علی حتی الی

نوع اول هر دو شعر جربو میدان یعنی
با و تا و کاف و لام و او مندرند مثلا

مثال دیا - نحو کئی بالله شهادت اور نحو خبر است مرفوع بضمه لفظاً برائے مبتدا کئی ضمیر نسبت
بند مرفوع محلا راجع بسوئے با باز خود مضاف کئی بالله شهادت با و اول هذا ترکیب مضاف الیه
اوست مجرور محلا کئی ضمیه فعل الفاعل معلوم بالله فاعل مرفوع محلا با زائد جارح السبحه
بالکسر لفظاً با مجرور مستغنی از متعلق است شهادت ضمیر است منصوب بالفتح لفظاً از نسبت

کفی سؤی اللہ ویاکه شهیداً احوال است منصوب الفتحه لفظاً از اللہ
 مثال تا - تا اللہ لا کیدن اضا حکما - تا قسمیه جار اللہ مجرور بالکسر لفظاً و
 منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به اقسام محذوف است اقسام صیغه فعل
 مضارع معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً - لا کیدن انا مکمل جواب
 قسم است لام ابتدائی تاکیدی به اکیدن صیغه فعل مضارع معلوم ولد بنون تاکیدی
 ثقلیه ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً اضا اعم مفعول به اوست منصوب بانفحه لفظاً
 مضاف کما ضمیر خطاب مضاف الیه اوست مجرور محلاً

مثال کاف - ذیدکالاسد - زید مبتدا مرفوع لضمه لفظاً کالاسد ظرف مستقر خبر
 اوست مرفوع محلاً کاف جار الاسد مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به
 غیر صریح جار مجرور متعلق به ثبتت یا به ثابت است بنا بر اختلاف زمین ثبتت صیغه
 فعل ماضی معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتدا

مثال لام - لله مانی السموات ومانی الارض - لله ظرف مستقر خبر مقادیر است
 مرفوع محلاً لام جار اللہ مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار
 مجرور متعلق به ثبتت یا به ثابت است بنا بر اختلاف زمین ثبتت صیغه فعل ماضی
 معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے - اما ما موصوله یا موصوله
 صله یا صفت خویش مبتدا غیر منفرد مرفوع محلاً فی السموات ظرف مستقر صله یا صفت
 اوست فی جار السموات مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور
 متعلق به ثبتت یا به ثابت است ثبتت صیغه فعل ماضی معلوم ضمیر در دستتر فاعلش
 مرفوع محلاً راجع بسوئے ما و حرف عاطفه مانی الارض موقوف مانی السموات

موقوف الیه اوست
 مثال واو - واللہ لاشدین الثمن - واو قسمیه جار اللہ ماقسمه مجرور بالکسر
 لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به اقسام محذوف است اقسام

صیغه فعل مضارع معلوم ضمیر در دستر فاعلش مرفوع محلاً لا اشدر بن اللبث جواب قسم اوست
لام ابتدائی تاکیدی است در صیغه فعل مضارع معلوم بمولک بنون تاکیدی تقیدیه ضمیر درو
مستتر فاعلش مرفوع محلاً اللبث مفعول به اوست منصوب لفظاً

مثال منذ و منذ - ما را ایت که مذیوم الجمعه او منذ ایوم الجمعه ما انامیه
صیغه فعل ماضی معلوم منفی تا بار ز فاعلش مرفوع محلاً که ضمیر مفعول به اوست رابع
سبوتی کسے مذ جار یوم مجرور بالکسر لفظاً و منصوب مفعول به غیر صریح جار مجرور
متعلق به ایت منفی است یوم مضاف الجمعه مضاف الیه اوست مجرور
بالکسر لفظاً او حرف عطف منذ یوم الجمعه موقوف مذ یوم الجمعه موقوف

الیه اوست -

مثال اعدا و عدا اعدا - جانی القوم خلا زید و عدا زید و جاسا زید جار
صیغه فعل ماضی معلوم یون و قای یا ضمیر شکام مفعول به مقدم است منصوب محلاً
القوم - فاعل و خبر است مرفوع بضمه نظماً مستثنی منه خلا استثنائی جار زید
مستثنی مجرور بالکسر لفظاً جار مجرور مستثنی از متعلق است و ا و حرف عطفه عدا زید موقوف
غلا زید موقوف اوست و ا و حرف عطفه طاعا زید موقوف علیه اوست قرأ یا زید
موقوف علیه اوست بعداً

مثال دبت - دبت جلی کریم لقبته - دبت جار دجل مجرور بالکسر لفظاً و مبتدای
مرفوع جار مجرور مستثنی از متعلق است من حیث اللفظ لا من حیث المعنی دجل
موصوف کریم صفت اوست مجرور بالکسر لفظاً کریم صیغه صفت مشبیه
گرفته است بر موصوف خود لعل لعل فعله ضمیر درو مستتر فاعلش مرفوع محلاً رابع سبوتی
موصوف لقبته جواب دبت سدا مسدا خبر اوست مرفوع محلاً لقیبت فعل ماضی
معلوم تا ضمیر بار ز فاعلش مرفوع محلاً که ضمیر مفعول به اوست منصوب محلاً
رابع سبوتی راجع لعل کریم - و یا که دبت جار دجل مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً

مفعول به اوست علی بشریطه النفسید جار مجرور مستغنی از متعلق است من حیث
اللفظ لا من حیث المعنی دلیل موصو کوه صفت اوست مجرور بالکسر لفظاً کریمه صیغه صفت ثبوتیه
تکلیف گرفته ابرو مفعول خود فعل عمل فعله ضمیر در و مستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے
موصوف لقیته جواب دُت لقیته اوست - لقیته صیغه فعل باصنی معلوم تا ضمیر
بارز فاعلش مرفوع محلاً لا ضمیر مفعول به اوست منصوب محلاً راجع بسوئے
رجل کریمه صیغه ویا که دُت جار دلیل مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به مقدم است
جار مجرور مستغنی از متعلق است من حیث اللفظ لا من حیث المعنی دلیل موصوف ابرو
صفت اوست مجرور بالکسر لفظاً کریم صیغه صفت مشبهه تکلیف گرفته است بر موصوف
خود دلیل عمل فعله ضمیر در و مستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے موصوف لقیته جواب
دُت است لقیته صیغه فعل باصنی معلوم تا ضمیر بارز فاعلش مرفوع محلاً
مثال من - سبوت من البصره الى اللوفه - سبوت صیغه فعل باصنی
معلوم تا ضمیر بارز فاعلش مرفوع محلاً - من جار البصره مجرور بالکسر لفظاً
و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به است الی جار اللوفه مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به است
مثال فی - المال فی الیسی - انما بتد ابرو ابرو بضمه لفظاً فی الکیسی
طرف مستقر ضرا اوست مرفوع محلاً فی جار الکیسی مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً
مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به ثبت یا به ثابت است بنا بر اختلاف مذمین
ثبت صیغه فعل باصنی معلوم ضمیر در و مستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے بتدا
مثال عن - دهیت السهم عن القوس الی الصید - رمیت صیغه فعل باصنی
معلوم تا ضمیر بارز فاعلش مرفوع محلاً - السهم مفعول به اوست بالفحه
لفظاً عن جار القوس مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور
متعلق به دهیت است الی جار الصید مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً
مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به رمیت است -

مثال علی - اولیٰ علی هدی من رحیمی - اولیٰ علی - اسم اشاره مبتدأ مرفوع محلاً
 علی هدی ظرف مستقر خبر اوست مرفوع محلاً علی جار هدی مجرور تقدیراً و منصوب
 محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به ثبوتاً یا به ثابتون است بنا بر اختلاف بدین
 ثبوتاً صیغه فعل ماضی معلوم و اوضییر بارزفا علیش مرفوع محلاً راجع بسوئے اولیٰ علی
 من جار ذب مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به هدی
 است ذب مضاف هم ضمیر مضاف الیه اوست مجرور محلاً راجع بسوئے اولیٰ علی
 مثال حتی - اکلت السمکة حتی لا أسیرا - اکلت صیغه فعل ماضی معلوم یا ضمیر
 بارزفا علیش مرفوع محلاً السمکة مفعول به اوست منصوب بفتح لفظاً حتی جار
 داس مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به اکلت است
 راس مضاف بها مضاف الیه اوست مجرور محلاً راجع بسوئے السمکة -
 ویاکه اکلت صیغه فعل ماضی معلوم یا ضمیر بارزفا علیش مرفوع محلاً السمکة مفعول به اوست
 منصوب بالفتح لفظاً حتی حرف عاطفه داسها معطوف السمکة معطوف علیه اوست
 راس مضاف بها ضمیر مضاف الیه اوست مجرور محلاً راجع بسوئے السمکة -
 ویاکه اکلت صیغه فعل ماضی معلوم یا ضمیر بارزفا علیش مرفوع محلاً السمکة مفعول به اوست
 منصوب بالفتح لفظاً حتی ابتدایه داس مبتدأ مرفوع بضمه لفظاً مضافها ضمیر مضاف الیه
 اوست مجرور محلاً راجع بسوئے السمکة ما کون خبراً و معطوف است مرفوع بضمه لفظاً
 ما کون صیغه اسم مفعول غیر فتره است بر مبتدأ خود لعل عمل فعله ضمیر درو مستتر مفعول بالم التیم فاعله
 مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتدأ - 4

مثال الی - ثم اتموا الصیام الی انیل - ثم که حالش از ما قبل معلوم خواهد شد
 اتمو صیغه فعل امر حاضر معلوم و اوضییر بارزفا علیش مرفوع محلاً - الصیام مفعول به اوست
 منصوب بفتح لفظاً الی جار اللیل مجرور بالکسر لفظاً و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار
 مجرور متعلق به اتمو است -

النوع الثاني والثالث

ان بان كان ليت لكن لعل - ياصب اسم اندر افع و در خبر ضد ما و لا
 مثال ان - ان زيد اذ اياهم - ان حرف از حروف مشبهه بالفعل ناصب الاسم
 و رافع الجرام اسم خبر خویش می طلبد - زيدا - اسمش منصوب بالفتح لفظاً - قائم خبر اوست
 مرفوع بضمه لفظاً قائم صيغة اسم فاعل تكيه گرفته بر اسم ان لعل عمل فعله ضمير و مستتر
 فاعلش مرفوع راجع بسوئے زيد -

مثال ان - بلغني ان زيداً منطلق - بلغ صيغة فعل باهي معلوم فون و قايه يا فتميكم
 مفعول مقدم است منصوب محلاً ان بموه اسم و خبر خویش بتا و ل مفرد فاعل موحراست
 مرفوع محلاً ان حرف از حرف مشبهه بالفعل ناصب الاسم و رافع الجرام اسم و خبر خویش می
 طلبد - زيدا اسمش منصوب بالفتح لفظاً منطلق خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً -

مثال كان - كان زيد الاسد - كان حرف از حرف مشبهه بالفعل ناصب الاسم
 و رافع الجرام اسم و خبر خویش می طلبد - زيدا اسمش منصوب بالفتح لفظاً - الاسد
 خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً - ليت الشباب يعود ليت حرف از حروف مشبهه بالفعل
 ناصب الاسم و رافع الجرام اسم و خبر خویش می طلبد - الشباب اسمش منصوب بالفتح لفظاً - يعود
 جمله خبر اوست مرفوع محلاً يعود صيغة فعل مضارع معلوم ضمير و مستتر فاعلش مرفوع
 محلاً راجع بسوئے اسم ليت -

مثال لكن - غاب زيد لكن بكرة احاضر - غاب صيغة فعل باهي زيد فاعلش مرفوع
 بضمه لفظاً جمله موممه لكن بكرة احاضر دافع اوست - لكن حرف از حرف مشبهه بالفعل
 ناصب الاسم و رافع الجرام اسم و خبر خویش می طلبد - بكرة - اسمش منصوب بالفتح لفظاً
 حاضر خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً حاضر صيغة اسم فاعل تكيه گرفته است - بر اسم
 لكن عمل فعله ضمير و مستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے اسم لكن - ۱۲

مثال لعل - لعل السلطان يكرهني - لعل حرف از حرف مشبهه بالفعل ناصب الاسم

ورافع الخبر اسم وخبر فاعل من فعل ماضٍ مرفوع محلاً
 اوست مرفوع محلاً يكرم صيغة فعل مضارع معلوم ضمير در دستر فاعلش مرفوع محلاً
 راجح بسوئ اسم نعت نون وقاية يا ضمير متكلم مفعول به اوست منصوب محلاً.

النوع الثالث

مثال ما - ما زيد قائماً - ما حرف از حروف شبه بالفعل رافع الاسم وناصب الخبر
 اسم وخبر فاعل من فعل ماضٍ مرفوع محلاً يكرم صيغة فعل مضارع معلوم ضمير در دستر فاعلش مرفوع محلاً
 نقلاً قائماً صيغة اسم فاعل تكمية گرفته است بر اسم ما ليعمل فعله ضمير در دستر فاعلش مرفوع محلاً راجح بسوئ
 مثال لا - لا رجل افضل منك - لا حرف از حروف شبه بليس رافع الاسم وناصب الخبر
 اسم وخبر فاعل من فعل ماضٍ مرفوع محلاً يكرم صيغة فعل مضارع معلوم ضمير در دستر فاعلش مرفوع محلاً
 بفتحة لفظاً افضل صيغة اسم تفضيل تكمية گرفته است بر اسم لا ليعمل فعله ضمير در دستر فاعلش مرفوع محلاً
 مرفوع محلاً راجح بسوئ اسم لا امين جازك ضمير خطاب مجرور ومنصوب محلاً مفعول
 به غير مرجح جار مجرور متعلق به افضل است -

النوع الرابع

واو - يا وهمزته والاء اباد اى هيا - ناصب اسم اند پس اين هفت حرف امقدا
 مثال واو - استوى الماء والخشب - استوى صيغة فعل ما هنى معلوم الماء
 فاعلش مرفوع بضمه لفظاً واو بمعنى مع ناصب تنوید عبد القاهر - الخشب مفعول
 مجازت منصوب بفتحة لفظاً -

مثال يا - يا عبد الله اقم الصلوة - يا حرف ندا قائم مقام ادعوا ناصب
 منادى مضاف يا مشابه بالضاف يا نكر غير معينه عند منادى منصوب بفتحة لفظاً
 مضاف الله مضاف اليه اوست مجرور بالكسرة لفظاً اقم الصلوة مقصود بالندا

است - اقم صیغه فعل امر حاضر معلوم ضمیر در مستتر فاعلش مرفوع محلاً الصلوة
 مفعول به اوست منصوب بفتح لفظاً - یا طالعاً جبلاً النظر الی - یا حرف ندا قاتم
 مقام ادعوانا صیغه منادی مضاف یا مشابهه بالضاف یا نکره غیر معینة طالعاً
 منادی مشابهه بالضاف منصوب بالفتحة لفظاً طالعاً صیغه اسم فاعل تکیه گرفته است
 بر موصوف تقدیر که در جملاً باشد لعل عمل فعله ضمیر در مستتر فاعلش مرفوع محلاً راجع
 بسوئے رجل حبلاً مفعول به اوست منصوب بالفتحة لفظاً النظر الی مقصود بالند
 است - النظر صیغه فعل امر حاضر معلوم ضمیر در مستتر فاعلش مرفوع محلاً الی جار یا ضمیر متکلم
 مجرور و منصوب محلاً مفعول به غیر صریح جار مجرور متعلق به النظر است -

مثال نکره غیر معینة یا رجل جذبیدی - یا حرف ندا قاتم مقام ادعوانا
 منادی مضاف یا مشابهه بالضاف یا نکره غیر معینة رجل منادی نکره غیر معینة منصوب
 بالفتحة لفظاً جذبیدی مقصود بالند است - نخذ صیغه فعل امر حاضر معلوم ضمیر در مستتر
 فاعلش مرفوع محلاً یا زائده جار مجرور تقدیراً و منصوب محلاً مفعول به اوست جار مجرور
 مستغنی از متعلق است ید مضاف یا ضمیر متکلم مضاف الیه اوست مجرد محلاً -
 مثال ضمیر و هیا و ای و آ یا قیاس است بر مثال یام

النوع الخامس

آن دن پس کے اذن این چار حرف معتبر دائم اقتضاء
 لقب مستقبل کنند این جمله
 مثال آن - اسلمت آن ادخل الجنة - اسلمت صیغه فعل ماضی معلوم
 تا ضمیر بارز فاعلش مرفوع محلاً ان ادخل تاویل مصدر مفعول به اوست
 منصوب محلاً ان مصدریه ناصب المستقبل ادخل صیغه فعل مضارع معلوم منصوب
 بالفتحة لفظاً ضمیر در مستتر فاعلش مرفوع محلاً الجنة مفعول فیه اوست منصوب

بافتح لفظاً -

مثال لن - لن يجعل الله الكافرين على المؤمنين سبيلاً لمن نافية تأكيديه
ناصب المستقبل محيل صيغة فعل مضارع معلوم متعقبة منصوب بالفتحة لفظاً الله فاعلش
مرفوع بضمه لفظاً اسم جار الكافرين مجرور بالياء لفظاً ومنصوب محلاً مفعول به غير صريح
جار مجرور متعلق به محيل متعقبة است على جار المؤمنين مجرور بالياء لفظاً ومنصوب محلاً
مفعول به غير صريح جار مجرور متعلق به محيل متعقبة است سبيلاً مفعول به اوست منصوب
بافتح لفظاً -

مثال اكنه - اسلمت كى اهل الجنة - اسلمت صيغة فعل باضی معلوم
تاضمير بارز فاعلش مرفوع محلاً كى سببیه ناصب المستقبل اذخل صيغة فعل مضارع
معلوم منصوب بالفتحة لفظاً ضمير دروستتر فاعلش مرفوع محلاً الجنة مفعول فيه
اوست منصوب بالفتحة لفظاً -

مثال اذن انا اتيك غدا اذن الكرم - انا ضمير بتبدل مرفوع محلاً
اتيك جمله خبر اوست مرفوع محلاً اتي صيغة فعل مضارع معلوم ضمير دروستتر فاعلش
ك ضمير خطاب مفعول به اوست منصوب محلاً غدا مفعول فيه اوست منصوب بالفتحة
لفظاً اذن جوابيه جزايمه ناصب المستقبل اكرام صيغة فعل مضارع معلوم ضمير دروستتر
فاعلش مرفوع محلاً ك ضمير خطاب مفعول به اوست منصوب محلاً -

النوع السادس

ان ولهم لما دلام امر دلاى هنى نيز
پنج حرف جازم فعلند هر يك بے دعا
مثال اكنه - ان تقر بنى اضر بك - ان حرف شرط جازم المستقبل تقر بنى
صيغه فعل مضارع شرطش مجرور بحذف حركت ضمير دروستتر فاعلش مرفوع محلاً

ذون وقایه یا ضمیر متکلم مفعول به اوست منصوب محلاً - الضرب صیغه مضارع معلوم جزایش مجزوم
 بخذف حرکت ضمیر در دسترفاعلش که ضمیر خطاب مفعول به اوست منصوب محلاً -
 مثال لمر - لم یضرب ذید عمراً - لام تجزیه جازم المستقبل یضرب صیغه فعل مضارع
 معلوم مجزوم بخذف حرکت ذید فاعلش مرفوع بضمه لفظاً عمرو مفعول به اوست منصوب
 بفتح لفظاً -

مثال لما - لما یضرب ذید عمراً - لما استغاقیه جازم المستقبل یضرب صیغه فعل مضارع
 معلوم مجزوم بخذف حرکت ذید فاعلش مرفوع بضمه لفظاً عمرو مفعول به اوست منصوب
 بالفتح لفظاً - مثال لام امر لیضرب ذید عمراً - لام امر جازم المستقبل یضرب
 صیغه فعل مضارع معلوم مجزوم بخذف حرکت ذید فاعلش مرفوع بضمه لفظاً عمرو مفعول
 به اوست منصوب بالفتح لفظاً - مثال لای نهی لا یضرب ذید عمراً لای نهی
 جازم المستقبل یضرب صیغه فعل مضارع معلوم مجزوم بخذف حرکت ذید فاعلش مرفوع
 بضمه لفظاً ... عمرو مفعول به اوست منصوب بالفتح لفظاً

النوع السادس

من دما مهادای حیثما اذما متی
 ۱ بینا الی نه اسم جازم آمد فعل ماضی
 مثال من - من یکیر منی اگر مده - من اتم منضم به معنی حرف شرط جازم المنفعل
 مبتدأ مرفوع محلاً یکیر منی اگر مده هر دو خبر اوست مرفوع محلاً یا که یکیر منی تنها خبر او
 مرفوع محلاً یا که اگر مده تنها خبر اوست مرفوع محلاً یا که هیچ خبری نیست برای او
 یکیرم صیغه فعل مضارع معلوم شرطش مجزوم بخذف حرکت ضمیر در دسترفاعلش مرفوع
 محلاً راجع لسوئے من - ذون وقایه یا ضمیر متکلم مفعول به اوست منصوب محلاً
 الهم - صیغه فعل مضارع معلوم جزایش مجزوم بخذف حرکت ضمیر در دسترفاعلش مرفوع

محللاً یا ضمیر مفعول به اوست منصوب محلاً راجع بسوئے بمن -

النوع الثامن

تاصب اسم متکلف فاعل مستعمل حیا را اسم
 هست چون ضمیر باشد آن متکلف هر کجا
 اولین لفظ عشر باشد مرکب یا احد
 هم چنین تا تسع تسعین بر شمر این حکم را
 باز ثانی کم جو استقام باشد نه خبر
 ثالث ایشان کاین راجع ایشان کذا

عندی رحل - عندی طرف مستقر خبر مقدم است مرفوع محلاً بعد مفعول فیه
 است منصوب تقدیراً طرف مضاف یا ضمیر متکلم مضاف الیه اوست مجرور محلاً
 بتد اموز است مرفوع بضمه لفظاً - عندی رحلان - عندی طرف مستقر خبر
 مقدم است مرفوع محلاً عند مفعول فیه است منصوب تقدیراً طرف مضاف یا
 ضمیر متکلم مضاف الیه اوست مجرور محلاً دجلان متد اموز است مرفوع به الف
 لفظاً - عندی ثلثه دجال - عندی طرف مستقر خبر مقدم است مرفوع محلاً
 عند مفعول فیه است منصوب تقدیراً طرف مضاف یا ضمیر متکلم مضاف الیه است
 مجرور محلاً ثلثه بتد اموز است مرفوع بضمه لفظاً - اسم عدد مبهم ضمیر مضاف دجال
 تمیزش مضاف الیه اوست مجرور بالکسر لفظاً - عندی احد عشر دجلاً - عندی
 طرف مستقر خبر مقدم است مرفوع محلاً عند طرف مضاف یا ضمیر متکلم مضاف الیه اوست
 مجرور محلاً - احد عشر بتد اموز است مرفوع محلاً اسم عدد مبهم تمیز نا صبت تمیز
 دجلاً تمیزش منصوب بالفتح لفظاً -

مثال کم - کم دجلاً عندک - کم استقامیه کنایه از عدد مبهم تمیز نا صبت

بتد امر فوع محلا درجلا تمیزش منصوب بفتی لفظاً عندك طرف مستقر خبر اوست
 مرفوع محلا عند مفعول فيه اوست منصوب بالفتحة لفظاً طرف مضاف ك ضمیر خطاب
 مضاف الیه اوست مجرور محلا طرف متعلق به ثابت یا به ثابت است بنا بر اختلاف
 ندسین ثبت صیغه فعل باضی معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلا راجع بسوئے بتدا
 مثال کاین - کاین درجلا عندك - کاین استفهامیه کنایه از عدد مہم میسر
 ناصب التمییز بتد امر فوع محلا درجلا تمیزش منصوب بالفتحة لفظاً عندك طرف
 مستقر خبر اوست مرفوع محلا عند مفعول فيه اوست منصوب بالفتحة لفظاً طرف مضاف
 ك ضمیر خطاب مضاف الیه اوست مجرور محلا طرف متعلق به ثابت یا به ثابت است
 بنا بر اختلاف ندسین ثبت صیغه فعل باضی معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلا راجع بسوئے
 بتدا -

مثال کدا - عیدی کذا درجلا - عیدی طرف مستقر خبر مقدم است مرفوع محلا
 عند مفعول فيه اوست منصوب تقدیر طرف مضاف یا ضمیر تکلم مضاف الیه اوست
 مجرور محلا طرف متعلق به ثبت یا به ثابت است بنا بر اختلاف ندسین ثبت صیغه
 فعل باضی معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلا راجع بسوئے کدا - کذا خبریه کنایه
 از عدد مہم میسر ناصب التمییز بتد امر فوع محلا درجلا درجلا تمیزش منصوب
 بالفتحة لفظاً -

النوع التاریح

نه بود اسمائے افعالی گران ناصبند ، دونك بلك عليك ختميل باشد و با
 پس دويد باز رافع اتم راهبیاك دان بازستان است و سرعان یا دیگر این مینیا
 مثال دولت - دولت زید ای خذ زیداً - دولت اتم فعل بمعنی خذ ناصب
 ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلا زیداً مفعول به اوست منصوب بالفتحة لفظاً ای

حرف تفسیر خذ زیداً مفسرٌ و ذک زیداً مفسرٌ اوست تخذ صیغه فعل امر حاضر معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً زیداً مفعول به اوست منصوب بالفتحه لفظاً مثال بله - بله زیداً ای دع زیداً - بلبه اسم فعل به معنی دین ناصب ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً زیداً مفعول به اوست منصوب بالفتحه لفظاً ای حرف تفسیر دع زیداً مفسرٌ بله زیداً مفسرٌ اوست دع صیغه فعل امر حاضر معلوم ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع محلاً زیداً مفعول به اوست منصوب بالفتحه لفظاً -

مثال علیک - علیک زیداً ای الزم زیداً و مثال حیمل - حیمل الصلوة ای ایت الصلوة و مثال لها - لها زیداً ای خذ زیداً - و مثال دوید - دوید زیداً ای اهل زیداً قیاس است بر ترکیب ذونک و بله -

مثال هیجات - هیجات زیداً ای بعد زیدٌ هیجات اسم فعل معنی بعد رافع زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً ای حرف تفسیر بعد زیدٌ مفسرٌ هیجات زیدٌ مفسرٌ بعد صیغه فعل امر معلوم زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً -

مثال شتان - شتان زیدٌ و عمر و ای افترق زیدٌ و عمرٌ و - شتان اسم فعل معنی افتراق رافع زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً و او حرف عاطفه عمرٌ و معطوف زیدٌ معطوف علیه اوست ای حرف تفسیر افتراق زیدٌ و عمرٌ معطوف شتان زیدٌ و عمرٌ و معطوف علیه اوست افتراق صیغه فعل باضی معلوم زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً و او حرف عاطفه عمرٌ و معطوف زیدٌ معطوف علیه اوست -

مثال سراعان - سراعان زیداً ای سراع زیدٌ - سراعان اسم فعل معنی به معنی سراع رافع زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً ای حرف تفسیر سراع زیدٌ مفسرٌ - سراعان زیدٌ مفسرٌ اوست سراعان صیغه فعل باضی معلوم زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً ...

النوع العاشر

نوع عاشر سیزده فعلند کالیشان ناوقتند

رفع اسم اند ناصب در خبر چون ما و لا

کآن صاد اصبح و امسى و اصحی ظل با - مانتی مادام ما فلک لیس باشد از قضا

ما بدح ما زال و اقول کنیزها مستقند - بر کجایمی همین حکم است در جمله روا

مثال کآن - کآن زید قائما - کآن فعل از افعال ناقصه رفع الاسم و ناصب الخبر

اسم خبر خویش می طلبد - زید اسمش مرفوع بضمه لفظاً قائما خبر اوست منصوب بالفتحه

لفظاً قائما عینه اسم فاعل تکیه گرفته است بر اسم کآن یعمل عمل فعله ضمیر در دستر

فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے اسم کآن -

مثال صار - صار الفقیر غنيا - صار فعل از افعال ناقصه رفع الاسم و ناصب الخبر

اسم خبر خویش می طلبد الفقیر اسمش مرفوع بضمه لفظاً غنيا خبر اوست منصوب

بالفتحه لفظاً غنيا عینه صفت شبه تکیه گرفته است بر اسم صار یعمل عمل فعله ضمیر در دستر

فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے اسم صار -

مثال اصبح و امسى و اصحی ظل و بات - لیس قیاس است بر ترکیب کآن

مثال ما دام - اجلس مادام زید جالساً اجلس - صیغه فعل امر حاضر معلوم

ضمیر در دستر فاعلش مرفوع محلاً ما دام بتاویل مصدر مفعول زید است منصوب محلاً

ما مصدر چینیه دام فعل از افعال ناقصه رفع الاسم و ناصب الخبر اسم خبر خویش می

طلبد زید اسمش مرفوع بضمه لفظاً جالساً خبر اوست منصوب بالفتحه لفظاً جالساً صیغه

اسم فاعل تکیه گرفته است بر اسم ما دام یعمل عمل فعله ضمیر در دستر فاعلش مرفوع محلاً راجع

بسوئے اسم دام -

مثال مانتی زید عالماً - مانتی فعل از افعال ناقصه رفع الاسم و ناصب الخبر

اسم خبر خویش می طلبد زید اسمش مرفوع بضمه لفظاً عالماً خبر اوست منصوب بالفتحه

لفظاً عالماً عینه اسم فاعل تکیه گرفته است بر اسم مانتی یعمل عمل فعله ضمیر در دستر فاعلش

مرفوع محلا راجح لبوئے اسم مافقی -
 مثال ما انفک و ما زال و ما برح قیاس است بر ترکیب مافقی

النوع الحامی عشر

دیگر افعال مقارب در عمل چون ناقصند
 هست آن کاد کرب با او شک و کبر عسی
 مثال کاد - کاد زید یحیی - کاد فعل از افعال مقاربه رافع الاسم و ناصب الخبر
 اسم خبر خویش می طلبد زید اسمش مرفوع بضمه لفظاً یحیی جمله خبر اوست منصوب محلاً یحیی
 صیغه فعل مضارع معلوم ضمیر درو مستتر فاعلش مرفوع محلا راجح لبوئے اسم کاد
 مثال کرب - کرب زید ان یخرج - کرب فعل از افعال مقاربه رافع الاسم
 و ناصب الخبر اسم خبر خویش می طلبد زید اسمش مرفوع بضمه لفظاً ان یخرج جمله خبر
 اوست منصوب محلاً ان معدیه ناصب المستقبل یخرج صیغه فعل مضارع معلوم
 منصوب بالقوه لفظاً ضمیر درو مستتر فاعلش مرفوع محلا راجح لبوئے اسم کرب

النوع الثانی عشر

دیگر افعال یقین و شک و دوکان بر دو اسم
 چون و لآید هر یک منصوب سازد هر دو را
 خلت باشد با علت پس نسبت باز غمت
 پس طفت بار آیت پس و جدت بی خطا
 مثال خلت خلت زید اشاکا خلت فعل از افعال قلوب در مفعول
 می طلبد زید مفعول اول اوست منصوب بالقوه لفظاً اشاکا مفعول ثانی اوست
 منصوب بالقوه لفظاً اشاکا ضمیر اسم فاعل تکیه گرفته است بر مفعول اول خلت

عملت حست دعت فلتت دایت وجدت قیاس برحلت.

النوع الثالث عشر

رفع اسماء جنس افعال مدح ذم بود

چار باشد نعم بشئ ساء دیگر حبذا

مثال نعم - لخصم الرجل ذيد - لغصا فعل از افعال مدح رفع اسم جنس
 معرف باللام یا مضاف بسوئے اسم جنس معرف باللام یا ضمیر مبهم الرجل اسم جنس
 معرف باللام فاعلش مرفوع بضمه لفظاً ذيد مخصوص بالمدح بتدایم خبر است
 مرفوع بضمه لفظاً لغصم الرجل جمله خبر مقدم است مرفوع محلاً یا که ذيد خبرت
 مرفوع بضمه لفظاً برائے مبتداء محذوف که صلوا باشد سو ضمیر است بتدایم مرفوع
 محلاً راجع بسوئے الرجل یا که ذيد مبتداء است مرفوع بضمه لفظاً برائے خبر محذوف
 که ممدوح باشد مرفوع بضمه لفظاً ممدوح صیغه اسم مفعول تکیه گرفته است بر
 مبتداء خود عمل فعله ضمیر درو مستتر مفعول مالم لیسیم فاعله مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتداء
 لغصم صاحب الرجل ذيد لغصم فعل از افعال مدح رفع اسم جنس معرف
 باللام یا مضاف بسوئے اسم جنس معرف باللام یا ضمیر مبهم صاحب فاعلش مرفوع
 بضمه لفظاً مضاف بسوئے اسم جنس معرف باللام الرجل اسم جنس معرف باللام
 مضاف الیه است مجرور بالنسب لفظاً ذيد مخصوص بالمدح بتدایم خبرت
 مرفوع بضمه لفظاً نعم صاحب الرجل جمله خبر مقدم است مرفوع محلاً یا که ذيد
 خبرت مرفوع بضمه لفظاً برائے مبتداء محذوف که هو باشد هو ضمیر است بتدایم مرفوع
 محلاً راجع بسوئے صاحب یا که ذيد مبتداء است مرفوع بضمه لفظاً برائے خبر محذوف که
 ممدوح باشد مرفوع بضمه لفظاً ممدوح صیغه اسم مفعول تکیه گرفته است بر مبتداء خود
 عمل فعله ضمیر درو مستتر مفعول مالم لیسیم فاعله مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتداء

نعمه رجلاً زید - لف فعل از افعال مدح رافع اسماء جنس معرف باللام یا
 مضاف بسوئے اسم جنس معرف باللام یا ضمیر بهم در دستتر فاعلش مرفوع محلاً
 راجع بسوئے زید - رجلاً تمیزش منصوب بالفتحة لفظاً زید مخصوص بالمدح مبتدا
 مؤخر است مرفوع بضمه لفظاً - نعم رجلاً جمله خبر مقدم است مرفوع محلاً یا که زید خبر
 مرفوع بضمه لفظاً برائے مبتدا محذوف که هو باشد هو ضمیه لیت مبتداء مرفوع
 محلاً راجع بسوئے رجلاً یا که زید مبتداء است مرفوع بضمه لفظاً برائے خبر
 محذوف که ممدوح باشد مرفوع بضمه لفظاً ممدوح صیغه اسم مفعول تکیه گرفته است
 بر مبتداء خود عمل فعله ضمیر در دستتر مفعول مالمه لیسما قاعله مرفوع محلاً
 راجع بسوئے مبتدا -

مثال حبدا - حبداً زید حب فعل از افعال مدح که همیشه فاعلش ذابا باشد
 زید مخصوص بالمدح مبتداء مؤخر است مرفوع بضمه لفظاً حبداً جمله خبر مقدم است مرفوع
 محلاً یا که زید خبر است مرفوع بضمه لفظاً برائے مبتداء محذوف که هو باشد هو
 ضمیه لیت مبتداء مرفوع محلاً راجع بسوئے ذابا یا مشار الیه ذابا یا که زید مبتداء است
 مرفوع بضمه لفظاً برائے خبر محذوف که ممدوح باشد مرفوع بضمه لفظاً ممدوح
 صیغه اسم مفعول تکیه گرفته است بر مبتداء خود عمل فعله ضمیر در دستتر فاعلش مرفوع
 محلاً راجع بسوئے مبتداء -

العوال القیاسیة

بعد از آن هفت تپا می اسم فاعل مقصد است - اسم مفعول و مضاف و فعل باشد سلطان
 پس صفت باشد که آن مانند اسم فاعل است - بنفتم اسم تام باشد نا صیب تمیز را
 ذید ضارب ابوه عمراً - ذید مبتداء مرفوع بضمه لفظاً ضارب خبر است مرفوع بضمه
 لفظاً ضارب صیغه اسم فاعل تکیه گرفته بر مبتداء خود عمل فعله ابو فاعلش
 مرفوع بالواو لفظاً مضاف لا ضمیر مضاف الیه او است مجرور محلاً راجع بسوئے

زيد عمر مفعول به اوست بالفتحه لفظاً - زيد قائم آوۀ زيد مبتداء
 مرفوع بضمه لفظاً قائم خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً قائم ضمير اسم فاعل تكميه گرفته است بر مبتداء
 يعلى فعله ابو فاعلش مرفوع بالواو لفظاً مضافه ضمير مضاف اليه اوست مجرور محذوف
 راجع بسوئے زيد -

مثال مقصد - اعجبني ضرب زيد عمراً - اعجب صيغه فعل ماضى معلوم وون
 وقايه يا ضمير متكلم مفعول به مقدم است منصوب محلاً ضرب فاعل مؤخر است مرفوع
 بضمه لفظاً مصدر مضاف زيد مضاف اليه اوست مجرور بالكسره لفظاً و مرفوع معنأ
 بر فاعليت عمراً مفعول به اوست منصوب بالفتحه لفظاً - اعجبني قيام زيد
 اعجب صيغه فعل ماضى معلوم وون وقايه يا ضمير متكلم مفعول به مقدم است منصوب
 محلاً قيام فاعل مؤخر است مرفوع بضمه لفظاً مصدر مضاف زيد
 مضاف اليه اوست مجرور بالكسره لفظاً -

زيد مضر وب غلامه زيد بتاء مرفوع بضمه لفظاً مضر وب
 خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً مضر وب صيغه اسم مفعول تكميه گرفته است
 بر مبتداء خود يعلى فعله غلام مفعول ماضى ماضى معلوم فاعله مرفوع
 بضمه لفظاً مضافه ضمير مضاف اليه اوست مجرور محلاً راجع بسوئے
 زيد -

جاءني غلام زيد - جاء صيغه فعل ماضى معلوم وون وقايه يا ضمير متكلم
 مفعول به مقدم است منصوب محلاً غلام فاعل مؤخر است مرفوع بضمه لفظاً
 مضاف زيد مضاف اليه اوست مجرور بالكسره لفظاً -

ضرب زيد عمراً ضرب صيغه فعل ماضى معلوم زيد فاعلش مرفوع بضمه
 لفظاً عمراً مفعول به اوست منصوب بالفتحه لفظاً - قام زيد - قام
 صيغه فعل ماضى معلوم زيد فاعلش مرفوع بضمه لفظاً - زيد احسن و حجه

ذیلاً مبتداء مرفوع بضمه لفظاً حسن خبر او دست مرفوع بضمه لفظاً
حسن صیغه صفت مشتبه تکیه گرفته است بر مبتداء خود و عیال عمل فعلیه
وجه فاعلش مرفوع بضمه لفظاً مضاف لا ضمیر مضاف الیه
اوست محمولاً راجع بسوئے ذیلاً -

عندی رطل ذیلاً - عندی ظرف مستقر خبر مقدم است مرفوع
محلاً عند مفعول فیه است منصوب تقدیراً ظرف مضاف یا ضمیر
تکلم مضاف الیه اوست محمولاً ظرف متعلق به ثبتت یا به ثابت
است بنا بر اختلاف مذمین ثبتت صیغه فعل ماضی معلوم ضمیر درو مستتر
فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتداء رطل مبتداء مؤخر است
مرفوع بضمه لفظاً اسم تام مع الثنوین ناصب التمیذ ذیلاً
تمیزش منصوب بالفتح لفظاً -

عندی منوان سمناء - عندی ظرف مستقر خبر مقدم است مرفوع
محلاً عند مفعول فیه است منصوب تقدیراً ظرف مضاف یا ضمیر تکلم
مضاف الیه اوست محمولاً ظرف متعلق به ثبتت یا به ثابت
است بنا بر اختلاف مذمین ثبتت صیغه فعل ماضی معلوم الف
ضمیر بارز فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے مبتداء منوان
مبتداء مؤخر است مرفوع بالف لفظاً اسم تام مع لَوْن تثنیه
ناصب التمیذ سمناء تمیزش منصوب بالفتح لفظاً -

عندی عشرودن درهما - عندی ظرف مستقر خبر مقدم
است مرفوع محلاً عند مفعول فیه است منصوب تقدیراً ظرف
مضاف یا ضمیر تکلم مضاف الیه اوست محمولاً عشرودن
مبتداء مؤخر است مرفوع بالواو لفظاً عشرودن اسم تام

مع مشابه نون جمع ناصب التمييز در همه متمیزش منصوب
بفتح لفظاً -

على التمرة مثلها زیداً - على التمرة ظرف مستقر خبر مقدم است
مرفوع محلاً على جار التمرة مجرور بالكسرة لفظاً ومنصوب محلاً
مفعول به غير مرتجح جار مجرور متعلق به ثبتت یا به ثابت
است بنا بر اختلاف بدین ثبت صیغه فعل ماضی معلوم ضمیر در و مستتر
فاعلش مرفوع محلاً راجع بسوئے بتداء مثل بتدایم و خست
مرفوع بضمه لفظاً مضاف هه صائب مضاف الیه اوست
مجرور محلاً راجع بسوئے التمرة - مثل - اسم تام مع اضافت
ناصب التمييز زیداً متمیزش منصوب بالفتحة لفظاً -

عوامل معنوی

عایل فعل مضارع معنوی باشد بدان
هم چنین معنی بود عایل یقین در ابتدا
دولت و اقبال و جباه شاهزاده بر کمال
در تضاعف باد و اتم خستم کردم بردعا

يضرب زيد عمراً - يضرب صیغه فعل مضارع معلوم مرفوع بضمه لفظاً
بأعایل معنوی زیداً فاعلش مرفوع بضمه لفظاً عمراً مفعول به اوست
منصوب بالفتحة لفظاً -

زيداً قائماً - زیداً بتدایم مرفوع بضمه لفظاً بأعایل معنوی قائماً
خبر اوست مرفوع بضمه لفظاً بضمه لفظاً قائماً صیغه اسم فاعل
تکیه گرفته است بر بتدایم و اعمود لعل فعله ضمیر در و مستتر فاعلش مرفوع

محلاً راجح بسوئے مبتداء یا کہ زید مبتداء مرفوع بضمہ لفظاً باعال
 معنوی قائم خبر اوست مرفوع بضمہ لفظاً باعال مبتداء قائم
 صیغہ اسم فاعل تکیہ گرفتہ است بر مبتداء خود لعل عمل فعلہ ضمیر دروستتر
 فاعلش مرفوع محلاً راجح بسوئے مبتداء یا کہ زید مبتداء مرفوع بضمہ لفظاً
 باعال خبر قائم خبر اوست مرفوع بضمہ لفظاً باعال مبتداء
 قائم صیغہ اسم فاعل تکیہ گرفتہ است بر مبتداء خود لعل عمل فعلہ
 ضمیر دروستتر فاعلش مرفوع محلاً راجح بسوئے مبتداء۔

تصفیۃ العقائد

حجۃ اللہ فی الارض حضرت مولانا مولوی محمد قاسم صاحب رحمۃ اللہ علیہ اور جناب
 سید احمد خاں صاحب بانی علیگڑھ کالج میں بعض عقائد کے متعلق مکاتبت ہوئی
 تھی جو تصفیۃ العقائد کے نام سے موسوم ہو کر طبع ہوئی۔ چونکہ یہ زمانہ لحاظ و عقائد
 پہلے زمانہ سے بھی دو چار قدم آگے سے اس لئے کتاب مذکور بہ نیت تبلیغ و اشاعت
 طبع کرائی گئی تاکہ عقائد اسلام و دلدادگان علوم جدیدہ کے سامنے اپنی
 اصلی حالت میں آجائیں اور نئی روشنی کے مہلک جراثیم ان کے عقائد حقہ کو ضرر
 فرزندہ پہنچا سکیں۔ قیمت اصلی تین ۳ آنہ رعایتی قیمت امر تقسیم کرنے
 والے حضرات کو فی نسخہ ایک آنہ

”ایکٹرک پریٹنگ پریس بہارنپور میں طبع ہوئی“

عقائد علمائے دیوبند

المہند علی المفند کا اردو ترجمہ

اس کتاب میں ان جملہ عقائد کفریہ و خیالات شرکیہ سے علماء دیوبند کی برأت دہلانی
 گئی ہے جو ان پر ایک جماعت نے اپنی خاص ذاتی اغراض کے ماتحت ان حاکمین
 و سنت پر منہم قسم کے جھوٹے اتہامات و الزامات تراش کر ان کو اسلامی اصول
 کا مخالف اور ایک مستقل جماعت قرار دیا اور اس مسلک کو جس پر اہل سنت
 و الجماعت و اختیار امت عمل پیرا رہے ہیں اور نجات اخروی کے لئے رکن اعظم
 ہے مدلل بیان کیا گیا ہے جس کو تمام علمائے خرمین شریفین و مصر و شام
 نے اپنی اپنی مصدقہ دستخطوں و مہروں سے مزین کر کے عقائد حقہ
 علماء دیوبند کی تصدیق و توثیق کی ہے لہذا ضرورت ہے کہ اس
 رسالہ کو ہر شخص اپنے پاس رکھے اور اس کو زائد از زائد ملک میں شائع
 کرے۔ اس کی اشاعت اصل تبلیغ ہے جس سے اجر و ثواب کی قوی امید
 ہے۔ یہ کتاب پہلی مرتبہ ۱۸۶۱ء کے سائز ۵۶ صفحات پر طبع ہو کر ختم ہو چکی
 اب دوبارہ اسی سائز کے ۶۴ صفحات پر کسیدہ اضافہ کر کے ساتھ
 طبع ہوئی ہے۔ قیمت کاغذ معمولی پر دو آنہ کاغذ اعلیٰ ۲۰ اور رعایتی
 قیمت ۱۰ آنہ و دو آنے۔ تقسیم کرنے والے حضرات کے لئے خاص رعایت
 ہے جو بوقت معالہ طے ہو سکتا ہے۔ - ۱۲

جگہ کتب و درسی وغیر درسی (اگر کفایت چاہتے ہو مکتبہ اشاعت، العلوم و طبائع کتب)

